

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto HE 134/2024 vp perusterveydenhuollon hoitotakuusta sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä 134/2024 vp liittyen perusterveydenhuollon hoitotakuuseen.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esityksen mukaan 14 vuorokauden kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisajasta perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa luovuttaisiin 23 vuotta täyttäneiden osalta ja hoitoon pääsyn enimmäisajaksi palautettaisiin aiempi kolme kuukautta. Vastaavasti myös perusterveydenhuoltoon kuuluvassa suun terveydenhuollossa luovuttaisiin 23 vuotta täyttäneiden osalta voimassa olevasta neljän kuukauden kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisajasta ja 1.11.2024 voimaan tulevaksi säädetyistä kolmen kuukauden enimmäisajasta ja enimmäisajaksi palautettaisiin aiempi kuusi kuukautta. Lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten osalta säilytettäisiin yksittäisiä tarkennuksia lukuun ottamatta perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon hoitotakuun nykysääntely.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto ei kannata ehdotettuja lainsäädännön muutoksia. Perusterveydenhuollon hoitotakuun pidentäminen kolmeen kuukauteen ja suun terveydenhuollon hoitotakuun pidentäminen kuuteen kuukauteen ovat molemmat erittäin huonoja ratkaisuja. Ehdotetut hoitotakuuajat ovat kohtuuttoman pitkät ja poikkeavat merkittävästi hallituksen esityksessä esitellyistä verrokkimaista. Hyvinvointialueiden rahoituksen leikkaaminen vaikeuttaa oikea-aikaisen perusterveydenhuollon toteuttamista ja syventää julkisen perusterveydenhuollon ja työterveyshuollon piirissä olevien ihmisten eriarvoisuutta hoitoon pääsyssä.

Vaikka muutokset eivät koske lapsia ja alle 23-vuotiaita nuoria, niillä voi olla merkittäviä välillisiä vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Mikäli vanhemman terveydentila heikkenee hoitoon pääsyn pidentymisen vuoksi, niin tämä voi vaikuttaa merkittävästi lasten huolenpitoon ja hyvinvointiin.

Hoitotakuun heikentäminen horjuttaa lapsen oikeuksien toteutumista

Lasten ja nuorten kohdalla oikea-aikainen hoitoon pääsy on erityisen tärkeää heidän tasapainoisen kehityksensä ja tulevaisuutensa kannalta, kuten hallituksen esityksessä on perusteltu. Keskusliitto kuitenkin katsoo, että Suomella on velvollisuus turvata kaikenikäisille oikea-aikainen perusterveydenhuolto (kts. [TSS-komitea General Comment 14 Para 17](#)).

Esitetyt muutokset voivat välillisesti heikentää myös lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten hyvinvointia. Muutokset voivat olla kielteisiä erityisesti niille lapsille, joiden vanhemmilla ei ole mahdollisuuksia hakeutua hoitoon muualle kuin julkiseen terveydenhuoltoon. Vanhemman on tärkeää saada oikea-aikaista apua ennen kuin ongelmat pahenevat ja pitkittyvät. Esimerkiksi vanhemman päihdeongelma tai haasteet mielenterveyden kanssa voivat vaikuttaa hänen kykyynsä toimia vanhempana. Viive avun saamisessa voi linkittyä myös esimerkiksi lastensuojelun palveluiden tarpeeseen. Jos perhe pääsee tuen piiriin liian myöhään, painottuvat kustannukset usein kalliimpiin erityispalveluihin, jolloin lopputulema on perheelle myös inhimillisesti arvioiden merkittävästi huonompi.

Jokaiselle on turvattava oikeus oikea-aikaiseen hoitoon

Keskusliitto muistuttaa, että oikeus riittäviin terveyspalveluihin on perus- ja ihmisoikeus (PL 19 3 §, TSS-sopimus 12 artikla). Julkisella vallalla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PL 22 §). Hoitotakuun pidentäminen kasvattaa eriarvoisuutta ja heikentää yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Muutokset vaikuttavat eniten heikommassa sosioekonomisessa asemassa oleviin, joilla ei ole taloudellisia mahdollisuuksia hakeutua omakustanteiseen yksityiseen hoitoon, ottaa tai saada sairausvakuutuksia tai käyttää työterveyspalveluita. Lisäksi alueellinen yhdenvertaisuus heikkenee, sillä pitkät hoitotakuun enimmäisajat mahdollistaisivat merkittävän vaihtelun hoitoon pääsyn ajoissa eri hyvinvointialueiden välillä sekä myös alueiden sisällä. Esitys heikentää vammaisten oikeuksia, sillä vammaiset henkilöt tarvitsevat terveydenhuollon palveluja muuta väestöä enemmän. Täten esitys heikentää 23 vuotta täyttäneiden vammaisten henkilöiden asemaa enemmän verrattuna moniin muihin 23 vuotta täyttäneisiin.

Suomessa käytetään asukasta kohden terveydenhuoltoon jo valmiiksi sekä EU:n keskiarvoa että muita Pohjoismaita vähemmän varoja. Vastaavasti taas kotitalouksien maksettavaksi jäävät asiakasmaksut ovat suurempia EU:n keskiarvoon ja muihin Pohjoismaihin verrattuna ([OECD State of Health in the EU: Suomi Maan terveysprofiili 2023 sivu 3](#)). Hoitotakuun heikentämisellä pyritään säästöihin ja toteutuessaan ne vievät Suomen vain kauemmas EU:n keskiarvon saavuttamisesta koskien valtion terveydenhuoltoon käyttämiä varoja. Suunnan pitäisi olla päinvastainen, jotta Suomi voisi toteuttaa täysimääräisesti TSS-sopimuksen 12 artiklan mukaisen oikeuden nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä (kts. esimerkiksi [TSS-komitea General Comment 14 Para 31](#)).

Oikea-aikainen hoitoon pääsy vähentää kustannuksia pitkällä aikavälillä

Vaikutusten arvioinnissa ei ole riittävästi huomioitu, että oikea-aikainen hoitoon pääsy vähentää kustannuksia pitkällä aikavälillä. EU:n perusoikeuskirjan mukaan jokaisella on oikeus saada ehkäisevää terveydenhuoltoa (artikla 35). Tutkimusten ja hoidon viivästyminen saattaa johtaa oikea-aikaista hoitoa ja kuntoutusta laajempaan palvelutarpeeseen, asiakkaan terveystilan heikentymiseen ja toisaalta pitkät odotusajat voivat myös lisätä epätarkoituksenmukaista päivystyksen käyttöä, erikoissairaanhoidon tarvetta, sairaalajaksoja ja jononhallintaan liittyviä kustannuksia.

Nopeammalla palveluihin pääsyllä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja pitkittymistä sekä vähentää erityistason palveluiden tarvetta. Viime hallituskaudella toteutetun hoitotakuulainsäädännön muutosten seurauksena hoitojonoja on onnistuttu lyhentämään (kts. [THL:n tilastot maaliskuu 2024](#)). On kyseenalaista, että lainsäädäntöä muutetaan jälleen, vaikka hoitoonpääsyä on jo onnistuttu parantamaan.

Lausuntopalautteen mukaan kaikki hyvinvointialueet yhtä lukuun ottamatta vastustavat hoitotakuun heikentämistä.

Eryteisesti niiden potilasryhmien kohdalla, joiden ainoa hoitopaikka on julkinen terveydenhuolto, palvelujen parempi saatavuus kiireettömissä asioissa nopeuttaa vielä havaitsemattomien terveysongelmien ja riskitekijöiden havaitsemista. Mielen- ja keuhkokuivuuksista ja päihdeongelmista kärsiville hoitoonpääsyn viivästyminen voi aiheuttaa toimintakyvyn heikentymistä ja riski sairauksien kroonistumiselle ja pitkäaikaishaitoille kasvaa.

Hallituksen esityksessä esitellään ansiokkaasti TSS-komitean TSS-oikeuksien heikentämiselle asetettuja kriteerejä, mutta hoitotakuun heikentymistä ei kuitenkaan arvioida suhteessa kyseisiin kriteereihin, vaan ainoastaan perustuslakivaliokunnan kehittämien perusoikeuksien rajoitusedellytysten valossa. TSS-komitea on edellyttänyt, että ennen heikennyksiä on tarkkaan harkittu muita vaihtoehtoja. Myös eduskunnan oikeusasiamies on 9.8.2024 kyseisen hallituksen esityksen luonnoksesta lausueessaan katsonut, että heikennyskiellon kannalta tulisi arvioida vielä eri toteuttamisvaihtoehtoja täsmällisemmin ja laajemmin ja ottaa esille esimerkiksi se, onko esityksellä tavoiteltu mahdollinen kustannussäästö saavutettavissa jollain muulla vähemmän potilaan oikeuksia heikentävällä tavalla. Tätä ei kuitenkaan ole hallituksen esityksessä tehty.

Sosiaali- ja terveystarpeisiin sekä sosiaaliturvaan valmistellaan samanaikaisesti lukuisia heikennyksiä

Keskusliitto pitää huolestuttavana, että tämän ja muiden sosiaali- ja terveystarpeiden sekä sosiaaliturvan koskevien lakimuutosten yhteisvaikutuksista ei tehty arviota ennen kuin esitys lähetettiin eduskuntaan. Laadukkaan lainsäädännön turvaamiseksi yhteisvaikutuksia on arvioitava huolellisesti jo ennakkoon, jotta kokonaisvaikutuksista on riittävä ymmärrys.

Hoitotakuuta heikennetään tilanteessa, jossa hallitus samanaikaisesti korottaa sosiaali- ja terveystarpeiden asiakasmaksuja sekä nostaa lääkkeiden hintoja. Jo aiemmin päätetyistä sosiaaliturvan

heikennyksistä esimerkiksi asumistuen leikkaukset omistusasujille tulevat voimaan vuodenvaihteessa. Sosiaali- ja terveysalan järjestöihin kohdistuu historiallisen suuret leikkaukset, kun hallitus aikoo vähentää avustuksia 80 miljoonalla eurolla jo ensi vuodesta alkaen. Lastensuojelun Keskusliitto on huolissaan erityisesti niistä perheistä, joihin kohdistuu useampia leikkauksia. Pidämme erittäin tärkeänä, että hallitus sitoutuu arvioimaan esitettyjen muutosten vaikutuksia ja tarvittaessa kumoaa jo aiemmin tehtyjä päätöksiä.